

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմյան խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция «Мшакъ».

Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տէլէֆոն № 258.

Միջազգային լրագր. և տպագր. գործ. 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տոն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լրագրով.

Յայտարարութիւնները համար վճարում են

խաւարանիւր տողաւորով 10 կոպէկ.

Տէլէֆոն № 258.

ՀԱՅԳԵՍԱՐԹԻ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՅՎԱԾ Է ԿԵՍ ՏԱՐՎԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ԲԱՅՎԱԾ Է ԿԵՍ ՏԱՐՎԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿԻ վեց ամսվայ գինն է, յուլիսի 1-ից մինչև տարվայ վերջը, Վեճ ռուբլի, մէկ ամսվայը—մէկ ռուբլի: Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն կէս տարվայ համար 3 ռուբլի: Եւրոպայի բաժանորդները—16 ֆրանկ:
Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻ» գրվելու համար եւ առնաւորաւ նամակ-ներ եւ ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է գրել հետևեալ հասցեն. ТИФЛИСЪ, Редакция «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ ТИФЛИС, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւնները ընդունվում են բոլոր լրագրատուներէ:

ԱՊՐԱՆԻ Կ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԲԱՅՎԱԾ Է ԿԵՍ ՏԱՐՎԱՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Արսէն վ. Այտընեան.—Ներքին ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի մեղադրանքներ. Նամակ Ալաբա-լայից. Նամակ Վերին-Ալաբալայից. Ներքին լու-րեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարս-կաստանից. Արաբիայի լուրեր. Հնդկաստանի-ն.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱ-ԱՆ. Օտարականը.

Հ. ԱՐՏԱՔԻՆ Վ. ԱՅՏԸՆԵԱՆ

Ալգերական ուսումը Հ. Այտընեան ստացել է Գոլոմի, Միսիթարեանների դպրոցներում: Նա տարեկան հասակում, 1835-ին, նա գնում է Վիեննա եւ մտնում է Միսիթարեան վանքը: Այտընի դպրոցում նա մեծ առաջադիմութիւն ցոյց տալիս լեզուագիտութեան մէջ, մինչև 10 տարեկան դառնալը նա արդէն գիտէր լատի-ներէն, իտալերէն, ֆրանսերէն, թիւրքերէն, արաբերէն, անգլիերէն եւ վերջապէս գերմա-ներէն լեզուները:

Քսան տարեկան հասակում ընդունեց քաճա-կական կարգ եւ դարձաւ Վիեննայի միաբա-նութեան ամենաեղանակուն անդամներից մէկը: Իբրեւ Միսիթարեան վարդապետ, նա պիտի լի անձը նուիրէր գրականութեան եւ դաստիա-րականութեան: Իբրեւ ուսուցիչ Հ. Այտընեան շատ է գործել Չիլիմիայում եւ Կ. Պոլսում: Մենք, թղթերով այդ գործունէութիւնը, անցնում ենք ինքնազգային վաստակներին:

Հ. Այտընեանի գրական գործերը շատ չեն, զանազան շատ, ինչպէս նշանաւոր Միս-թարեանին է վայել: Բայց հարցը ըստական-ութեան մէջ չէ: Հ. Այտընեան ստեղծել է մի քանի հակապական գործեր:

Քսան երեք տարեկան հասակում Հ. Այտընեան սկսեց պատրաստել մի մեծ երկրագունդ հայերէն տառերով: Սքանչելի մաքրութեամբ ու նրբու-թեամբ կառարված մի գործ էր դա, որի նմանը հայերի մէջ չէ եղած. Վիեննայի աշխարհագրա-կան ընկերութեան նախագահը զարմացած էր այդ մեծ ու գեղեցիկ գործի վրա, որ մրցում է իր ժամանակի եւրոպական այդպիսի երկրա-գունդերի հետ:

Երկրագունդը մի անգամ գունդ է, որի չա-փերը միայն պատկանում են ազգում տեսնու-ղին: Նրա վրա նշանակված են ոչ միայն բոլոր երեւելի քաղաքները, այլ եւ գիւղաբնակավայրերը, նաւային եւ երկաթուղային գծերը: Դժբաղա-բար, այսպիսի մի անգամ գործ շատ թանգ գնով կարող էր ծախվել, ուստի շատ չը տա-րածվեց նա. Հ. Այտընեանի կենսագրքը ասում է, որ այդ երկրագունդը ընդամենը 7—8 հատ է պատրաստված մի քանի հիմնարկութիւնների համար: Թիֆլիսում, որքան մենք գիտենք, միայն Ներսիսեան դպրոցն ունի այդ անմասն գործը: Երկրագունդը շատ լաւ է պահված եւ իր ամբողջ կազմութեամբ, պղնձէ չըմանկեալու-րով հիմնալի տպագրութիւն է գործում: Ոչ միայն Վիեննայի Միսիթարեանները, այլ եւ ամբողջ հայ ազգը կարող են պարծենալ Հ. Այտընեանի մասնակցի այս հրաշալիքով:

1851 թվականին Հ. Այտընեանը պատրաստեց եւ մի մեծ երկրագունդ արաբերէն լեզուով, բայց այդ գործը մնաց անտիպ:

Երկրագունդը, ինչպէս տեսանք, 7—8 տեղ տեսան, եւ այդ պատճառով այդ մեծագործու-թեանը չէր, որ հռչակեց Հ. Այտընեանի անուանը: Կայ մի ուրիշ գործ, արդէն գիրք, որ աւելի մասնակի էր հասարակութեան եւ որ Հ. Այտը-նեանի անունը տարածեց ամբողջ հայութեան մէջ: Դա նրա «Քրիստոսական փերականութիւն»

նաճ. եւ կարծում էք թէ՛ դուք հնարաւորու-թիւն ունէք անարկու կեանքը ցնցելու:

Ի՞նչստ.—Եթէ ամեն մէկը այդպէս մտա-ծէր...

Օտարականը.—Ես չեմ ասում թէ դուք կեանքը ցնցելուց պէտք է հեռու մնաք: Դա ինձ չէ վերաբերում եւ դուք կարող էք վերա-բերվել ձեր ցնորքների աշխարհին այնպէս՝ ինչ-պէս կամենում էք: Ինձ համար բոլորովին մի եւ նոյնն է՝ թէ դուք անգործ հանդիսատե-սի դեր էք կատարում, թէ ձեր կեանքը մարդ-կութեան գոհաբերում: Սակայն էֆֆէկտը եր-կու դէպքումն էլ համարեա նոյնն է մնալու: Այն, ինչ որ դուք կամենում էք անել, դրա համար միմիջեւաւոր ուրիշներ էլ պատրաստ են: Եթէ դուք այսօր մեռնէ՛ք՝ դրանով աշխարհը ոչինչ չի կորցնի՝ անգամ դուք ամենամեծ մարդ դառնալիք: Ձեզանից առաջ շատերը կային՝ մե-ծերը եւ ամենամեծերը եւ ձեզանից յետոյ շեռ շատերն են գալու. եւ եթէ մէկը չը լինէր, միւսը կը լինէր. տեղը երբեք դատարկ չի մնալ եւ կեանքը կը գնալ իր սովորական ընթացքով: Թէ ձեզանով եւ թէ առանց ձեզ...

Ի՞նչստ.—Բայց խնդրել հէնց նրանումն է, որ ես էլ նրանցից մէկն եմ:

Օտարականը.—Այո, սակայն դա ոչ ձեր արժանիքից է կախված եւ ոչ ձեր էությունից, այլ այն պատահականութիւնից, որ կարող է ձեզ մի բան դարձնել: Շահագործեցէ՛ք ձեր ոյ-ծերը, եթէ միայն ունէք, բայց ձեզ դիտեցէ՛ք ոչ թէ ձեր ոյծերի, այլ կեանքի հայելիում: Այն ժամանակ կը կարկամեք իբրեւ մի աւա-զանատիկ՝ որքան էլ մեծ լինէք: Կատարեցէ՛ք ձեր միտքներ, եթէ միայն կոչված էք, բայց մի մտածէ՛ք թէ դուք էք այդ կատարողը, որ կարողութեան ոյծը ձեր մէջն է: Ամենաազնիւ եւ լաւագոյն մարդիկ գուցէ նրանք են, որոնց մենք չենք ճանաչում, որովհետեւ պատահակա-նութիւնը նրանց թող չէ առել ասպարէզ իջ-նելու:

Ի՞նչստ.—Դա նշանակում է թէ ես ձեռներս ծալած պէտք է նստեմ եւ սպասեմ:

Օտարականը.—Ո՛չ, բայց դուք պէտք է ամենից առաջ ձեր աչքերը բաց անէք եւ կեան-քը դիտէք: Դուք դեռ շատ երիտասարդ էք եւ կեանքի ընկորներն էք միայն տեսնում եւ ոչ թէ ամբողջութիւնը: Դուք շարունակ ձեր մտ-տին էք միայն մտածում եւ ծրարներին կազ-մում եւ եթէ ինքներդ ձեր ապրած տարիներ-րում մի փոքրիկ շան էք տեսել, սիրային մի արկած կամ մի տառապանք—կարծում էք թէ ամբողջ կեանքն էք ծաշակել: Եղի էք դուք երբ եւ իցէ մի խելագարատուն:

Ի՞նչստ.—Ո՛չ:

արդի հայերէն լեզուի» աշխատութիւնն է, որ լոյս տեսաւ 1886 թվականին:

Արդի հայերէն լեզու.—Դա աշխարհաբարն է, ժողովրդական լեզուն, որ, ինչպէս յայտնի է, մեծ դժուարութեամբ, անգլիկ կուով կա-րողացաւ իրան վայելուչ տեղը գրաւել մեր գրականութեան մէջ, դուրս մղելով գրաբարը: Գրաբար-աշխարհաբարեան պատկերազմի մէջ, որ տանեալ տարիներ բոլորովին էր մեզա-նում, մեծ կշիռ եւ հեղինակութիւն ունէին Միսիթարեանները, իբրեւ ամենալաւ հայերէ-նագէտներ: Նրանք գրաբարի պաշտպաններ էին եւ այդ իսկ պատճառով էլ աշխարհաբարի դա-տը այնքան դժուար էր լուծում տեսնում:

Հ. Այտընեանը նոյնպէս գրաբարի պաշտպան էր. բայց լաւ ըմբռնել էր ժամանակի պահանջը եւ համարված էր, որ գրաբարը պէտք է մնալ իր տեղը, իսկ աշխարհաբարը պիտի ստանայ իր իրաւունքները, այսինքն պիտի դառնայ գրա-կանութեան լեզու: Ահա այս նպատակով էլ նա գրեց իր «Քրիստոսական փերականութիւնը», որի վրա էլ հաստատվեց աշխարհաբարի վերջնա-կան յաղթանակը:

Նախ քան իր այդ գործը վերջացնելը, Հ. Այ-տընեան ճանապարհորդեց թիւրքաց Հայաստա-նում, տեղի ու տեղը ուսումնասիրեց ժողովր-դական բարբառները: Թիւրքաց Հայաստանից նա պիտի անցնէր եւ Կովկաս, արեւելեան հա-յերի լեզուն ուսումնասիրելու համար, բայց, դժբախտաբար, չը կարողացաւ կատարել այդ մտազգրութիւնը, որովհետեւ կանչվեց Վիեննա, վանական գործերի պատճառով:

«Քրիստոսական փերականութիւնը» մինչև այժմ էլ չունի իր նմանը. Հ. Այտընեանը աշխարհա-բարի հարցերում մի հեղինակութիւն է, որին դիմում են ամենքը: Կարելի է ասել, որ ոչ ոք մեր գրական լեզուի դատը պաշտպանելու մէջ այնքան հզօր չէր չէ ունեցել իր ձեռքին, ինչ-պէս Հ. Այտընեան իր գիտնական, գեղեցիկ գոր-ծով...

Անշուշտ, այսպիսի կյանակական գործ ստեղ-ծելու մէջ Հ. Այտընեանին մեծ օգնութիւն է արել նրա լեզուագիտութիւնը: Խոր, բազմա-կողմանի ուսումնասիրութիւնը, որ այնքան մեծացնում է նրա գործի արժանիքը, մի գաղտ-նիք չի լինի մեզ համար, եթէ ի նկատի ու-նենանք, որ Հ. Այտընեան ընտանուր տաղանդի հետ ունէր եւ զարմանալի աշխատասիրութիւն: Ընթերցէ՛ք գիտնական չիլիարը—այս էր նրա սովորական խօսքը: Աշխատանքով է ձեռք բեր-վում գիտնականութիւնը...

Հ. Այտընեանը մեծ սէր ունէր դէպի գեղա-րուեստը: Նա նկարել էր եւ նկարում էր սրը-բազան պատկերներ: Նկարչական այդ ձիրքը

այլ այն պատահականութիւնից, որ կարող է ձեզ մի բան դարձնել: Շահագործեցէ՛ք ձեր ոյ-ծերը, եթէ միայն ունէք, բայց ձեզ դիտեցէ՛ք ոչ թէ ձեր ոյծերի, այլ կեանքի հայելիում: Այն ժամանակ կը կարկամեք իբրեւ մի աւա-զանատիկ՝ որքան էլ մեծ լինէք: Կատարեցէ՛ք ձեր միտքներ, եթէ միայն կոչված էք, բայց մի մտածէ՛ք թէ դուք էք այդ կատարողը, որ կարողութեան ոյծը ձեր մէջն է: Ամենաազնիւ եւ լաւագոյն մարդիկ գուցէ նրանք են, որոնց մենք չենք ճանաչում, որովհետեւ պատահակա-նութիւնը նրանց թող չէ առել ասպարէզ իջ-նելու:

Ի՞նչստ.—Դա նշանակում է թէ ես ձեռներս ծալած պէտք է նստեմ եւ սպասեմ:

Օտարականը.—Ո՛չ, բայց դուք պէտք է ամենից առաջ ձեր աչքերը բաց անէք եւ կեան-քը դիտէք: Դուք դեռ շատ երիտասարդ էք եւ կեանքի ընկորներն էք միայն տեսնում եւ ոչ թէ ամբողջութիւնը: Դուք շարունակ ձեր մտ-տին էք միայն մտածում եւ ծրարներին կազ-մում եւ եթէ ինքներդ ձեր ապրած տարիներ-րում մի փոքրիկ շան էք տեսել, սիրային մի արկած կամ մի տառապանք—կարծում էք թէ ամբողջ կեանքն էք ծաշակել: Եղի էք դուք երբ եւ իցէ մի խելագարատուն:

Ի՞նչստ.—Ո՛չ:

նրան միջոց տուեց մի շարք տպարանական տառերի նոր ձեւեր հնարել.—Հ. Այտընեան գե-ղարուեստի մի այլ ճիւղի մէջ էլ, այն է երաժշտութեան մէջ, երկար աշխատեց: Տարի-ներ ընթացքում նա ուսումնասիրում էր հայ-կական պատարագը եւ աշխատում էր մաքրել նրան օտար—յունական եւ ասորական եղա-նակներից: Գործը ավարտութեամբ զուր ընդ-լու համար նա դիմեց Վիեննայի յայտնի երա-ժշտագէտներից մէկի օգնութեան: Պատարա-գը ձայնագրված է, բայց դեռ չէ հրատարակ-ված *):

1886 թ.ին Հ. Այտընեան ընտրվեց Վիեննայի Միսիթարեան միաբանութեան արեւայայտ նրա կառավարութեան օրով Վիեննայի վանքը բա-նական առաջադիմութիւն արաւ եւ այդ առա-ջադիմութեան ամենամեծ նշանը «Հանդէս Ամ-նորեայ» ամսագրին է, որի հիմնդրը 1888-ին Հ. Այտընեանն էր եւ որ կարճ միջոցում լուրջ ուսումնական թերթի համբաւ ստացաւ:

Հ. Այտընեան յայտնի է իբրեւ վերին աստի-ճանի բարի, առաքինի մարդ: Հայկական կոռո-րածների ժամանակ նա իր կարողութեան չափ օգնում էր դժբաղդացած հայերին, օգտվելով այն հանգամանքից, որ աւստրիական կայսր Յոսեֆ-Յոզեֆի անձամբ ճանաչում էր նրան եւ շատ յարգում էր:

Յայտնելով մեր ցաւը նշանաւոր հայ գիտնա-կան Հ. Արսէնի մահվան առիթով, որտանց ցանկանում ենք, որ Վիեննայի Միսիթարեան միաբանութիւնը հարազատ մնալ անգրեցելայի ողուն եւ աշխատէ միշտ կենդանի պահելու Այտընեանի արեւայայտ ժամանակը, նշանա-ւոր մարդիկ չեն անհետանում, երբ նրանց գործն ու պատկերը յաղորդների համար դառ-նում է կենդանի օրինակ...

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՄԵՂ ՄԵՆԱԴՈՐՆԵՐ

Թող ճիշերով եւ չորացած մարմնով մի նորածին երեխայ էր այն, գրեթէ երկու ամս-վան, որը մի երիտասարդ, Սեւ քաղաքի ճանա-պարհի վրա գտնվելով, վերցնում տանում է հայոց եկեղեցու դռնը: Սակայն եկեղեցու դռան փայտէ կաղամաններն ու ասնորդը քա-րերը խնամոտ ձեռք եւ զգայուն սիրտ չու-նէին, որպէս զի այդ լքված նորածինն աննշխ-խամէին, ուստի մնում է մէջտեղը:

*) Կենսագրական տեղեկութիւնները վերցրել ենք Հ. Մէնզլինի գրած կենսագրութիւնից, որ տպված է Երեւանի տպարանում, 1895-ին:

Օտարականը.—Կամ թէ մի բանտում է ի՞նչստ.—Ո՛չ:

Օտարականը.—Տեսել էք երբ եւ իցէ մի մարդու՝ մահվան դէմ մաքառելիս:

Ի՞նչստ.—Ո՛չ, բայց...

Օտարականը.—Կամ թէ մի մեծ աղէտ... կամ արդեօք ձեր սեփական կեանքի ընթաց-քում երբ եւ իցէ յուսանալով էք եւ ինքնա-սպանութեան մասին մտածել:

Ի՞նչստ.—Այդպիսի բան մտքով անգամ չէ անցել:

Օտարականը.—Կամ թէ երբեք մի այն-պիսի վտանգի չէք ենթարկվել, որի մէջ դուք այլ եւս ձեր թանկագին կեանքի տեղը չէիք Ոչինչ, ոչինչ: Ձեր գուրդը լի է իմաստուն մտքերով, որոնց հեղինակն անգամ ինքներդ չէք, այլ ուրիշները: Դուք հարուստ էք բազ-մատեսակ իլիւզիաներով: Ահա այն հիմքը, որի վրա դուք կառուցանում էք ձեր միտքներ: Յի-րաւի, ուրիշ հազարաւորներ հէնց այդպէս են վարվում եւ ավարտութիւն են ունենում: Նրան-ցից մէկը դառնում է մի խելոք քաղաքագէտ, երկրորդը՝ մի մեծ բանաստեղծ: Բայց ըստ էության՝ մէկը մի ողորմելի, տգէտ արարած է, իսկ միւսը մի ճարպիկ շաղկրատ, որ իր ծանծաղ իմաստութիւնը փողի է վերածում: Բաւական է, որ նրանք մի անգամ անուն վա-

Մարդիկ հեռու կանգնած դիտում են Ոչ ոք չէ մտնում եւ չէ չօչափում այդ ողորմելի անտէրուկին իրեն մի զգուշի եւ սոսկալի հրէշի՝ որը վիժել է մարդկային մի էակ, իսկ փոքրիկը, կարծէք մեծացած եւ փոքրացած, երբեմն մի-մի հեգնոտ, դառն, փրիսօփայական ժպիտներ է արձակում շուրջը եւ տեսնում է մարդիկ, մեծ-մեծ մարդիկ, կարող եւ ձեռնհաս իրան պահպանելու եւ փրկելու, որոնք միմիայն խաչը-խոչը խօսում են եւ վիճում կարծէք այդ փոքրիկը ուզում էր աւելի իր շուրջը գտնվողներին, թէ ինքը բնաւ յանցանք չունի, եթէ իրան ծնել, բերել են աշխարհ, ուր գուցէ երբէք չը ցանկանար գայ, եթէ այդ կախված լինէր իր կամքից։

Եւ ընդհանուր անտարբերութեան շնորհիւ այդ երեխան մինչեւ երեկոյ մնաց եկեղեցու դռան առջեւ։

Գիշերվայ մութն արդէն սկսում էր տրեւել, ծծամանի կաթը վերջացել էր, եւ երեխան սաստիկ լաց էր լինում քաղցից։

Բայց ահա մի աղբուր կին, իր կոյր ամուսնու հետ առաջ է գալիս անտարբեր դիտողներ խմբի միջից եւ հերոսաբար մտնում երեխային, առանց սոսկումի եւ զգուշանքի զգացման նա իսկոյն գրկում է գուրգուռանքով այդ ցնցոտի խանձաբուրով փաթաթված փոքրիկին, եւ ի դարմանս ամենքի՝ վերցնում տանում է տանիով, ձեռք իմ հոգու համար կը պահեմ նրան։

Եւ սակայն, եթէ չը գտնվեցին ներկայ եղողներից ազնուաբար գովողներ եւ քաջալերողներ այդ ամենքին յայտնի իսկական աղքատ վիճակով, բայց հարուստ արտով բարի, վեհանձն կնոջ, գոնէ գտնվեցին անազնուաբար չարախոսներ, նրանք ասացին, թէ այդ կինը այդ երեխան պահելով՝ առիթ է ունենալու սրանից յետոյ առատ ողորմութիւն հաւաքելու, եւ այդ կերպով օգտվելու, չհազարժելու է իր յայտնապէս արած այդ բարեգործութիւնը։ Եւ այս խօսքերով գէթ կարողացան այդ պատուական մարդիկ իրանց տաք ու բարախոս սրտերը մի քիչ հովաքելու ու հանգստացնելու։

Բայց ամեն ինչ չը վերջացաւ Այս վիպական-իրական փոքրիկ պատմութեան ամենահետաքրքրական կողմը ներկայացնում է այն փոքրիկ թղթի կտորը, որ գրված էր այնքան խեղճուկարկուզէն եւ գրված երեխայի խանձաբուրի ծոցը։

Ահա այդ թղթի պարունակութիւնը նոյնութեամբ։

«Ես որիորդ տիֆլիսեցի խաբէցին Բակու քաւան եւ այսպէս մի փոքրացած պատեցաւ գլխիս եւ ես չունեմ ոչ մի բարեկամ եւ ծանօտներ խղճացեք սիրելի ժողովուրդ հայի զաւակ է մերտած է անուն է Սոնա»։

Արդեօք խորհրդածութիւնների կարիք մը ունի է։

Կատարված տխուր դրաման շատ պարզ եւ որոշ կերպով մերկացնում է այդ թղթի կտորը։ Ինչ էր մնում խոշորներն անել—եթէ ոչ արդարաւոր, խղճալ գէթ այդ խաբված աղջկայ թշուառ անձի եւ դրութեան վրա, եթէ ոչ աւելին։

Բայց բոլորովին դա հակառակը պատահեց։ Ամենքը, բարոյական մարդիկ, միայն

տակեն եւ ահա ամբողջ հոտային ընդգռով նրանց ետեւից է վազում եւ այս հերոսները երբէք չեն մտածում թէ ինչ են իրանք եւ կամ ինչ կարող էին լինել։ Նրանք առնասարակ այլ եւս չեն մտածում կեանքի եւ կենսական յարաբերութիւնների մասին, այլ միայն շահագործում են իրանց բանուկ ընդունակութիւնները։ Սա միտաբան կատարելու մի շատ էփան եղանակ է եւ միանգամայն անվտանգ։

Էրնատ.—Այո, բայց նրանք ուրիշ ինչ պէտք է անէին։

Օտարականը.—Ոչինչ, ոչինչ։ Այսպիսի մարդիկ լաւ կանեն՝ եթէ շարունակ մնան այն, ինչ որ են։ Սրանով էլ նրանք իրանց տեղումն են։ Ես երբէք չէի թող տայ ինձ դատաւար տեղ նրանց, որովհետեւ այդպիսիները ուրիշ կերպ չէին կարող լինել։ Բայց ես ուզում եմ ցոյց տալ ձեզ այն ճանապարհը, որից դուք հեռու պէտք է մնաք՝ եթէ աւելի լուրջ եւ աւելի խոր էք վերաբերվում զէպի ձեր սիրուն յոյսերը եւ մեծ-մեծ ծրագիրները։ Ամեն մի օր, որ դուք անց էք կացնում դիտաւորութիւններով եւ ծրագրերով, մի վատնված օր է ձեր կեանքի։ Ամենից առաջ ապրեցէք ձեր կեանքը, որոնցէք նրա հաճոյքները եւ անտարբերութեան, նրա վայելքները եւ գարշութիւնները։ Թող տուէք ձեր հոգին տարուբերվի սրանց ալիքներով, որքան նա տեղ ու-

անպատկառօրէն հայնոյցին եւ չարամտութեամբ դատաւարութեան, կախվելու արժանի մի կին հոգակելով խաբէութեան այդ հէք գոհին։

Մարդիկ ինչպէս լաւ գիտեն հայնոյցի եւ դատաւարութեան։

Ս. Մ. Ծոցիկեան

Բ ա գ ու .

ՆԱՄԱԿ ԱՅԼԱԲԱՆԱՔԻՑ

Յուլիսի 6-ին

Մեր գաւառի հայ գիւղերում տիրող «հաւաքութիւն», «բաշխում», կամ «գլխագին» անուններով յայտնի տգեղ, անպատեալ եւ վերին աստիճանի վնասակար սովորութիւնը արմատախիլ անելու նպատակով՝ գործակալ Ընձակ վարդապետը իր վիճակի բոլոր քահանաներին երկու անգամ ժողովի հրաւիրեց։ Առաջին ժողովը կայացաւ յունիսի 14-ին, իսկ երկրորդը՝ յուլիսի 4-ին։

Առաջին քահանայական ժողովին ներկայ էին 43 քահանայ, որոնցից միայն երկուսը քաղաքից։ Այդ ժողովին քարտուղար ընտրվեց Գաւառ գիւղի Արիստակէս քահանայ Դիրքաբեան։ Ապա նախագահ վարդապետը խօսեց ժողովի նպատակի մասին, որ հրաւիրագրերով վաղորդ յայտնված էր քահանաներին, եւ մի առ մի բացատրեց այն վնասները, որոնք առաջ են գալիս «հաւաքութեան» տգեղ սովորութիւնից, որը կայանում է աղջկան. կամ այլի կնոջ փողով համարեալ թէ գնելու կամ վաճառելու մէջ, յետոյ օրինակներ բերեց գաւառում տեղի ունեցած այն ընտանեկան անհասանելիութիւններից եւ պառակտումներից, որոնք առաջ են եկել այդ սովորութիւնից եւ որոնցով նա զբաղվել է իր պաշտօնավարութեան կարճ ժամանակամիջոցում։

Ներկայ եղող քահանաները համաձայն էին, որ սովորութիւնը շատ վնասակար է թէ ժողովրդի բարոյական եւ թէ անտեսական բարոյութեան տեսակէտից։ Նրանցից շատերը խօսեցին, պարզ եւ անպակոյճ լեզուով, եւ հիմնովիլով իրանց փորձառութեան վրա՝ շատ կարեւոր դիտողութիւններ արին զբաղեցնող հարցի մասին։ Հարկաւոր էր, ուրեմն, մտածել չարիքը արմատախիլ անելու ձեւի եւ եղանակի մասին։ Համարեալ բոլորը մի եւ նոյն կարծիքի էին, թէ գործի աղողութիւնը ամբողջովին կախված է հէնց իրանցից, գիւղական քահանաներից։ Ապա կարողացվեց ու ընկնել Կարգալի գիւղի Մարտիրոս քահանայ Աբովեանի եւ Կարապետ քահանայ Ղազարեանի կողմած մի նախագիծը այդ հարցի առիթով, որից յետոյ ժողովը նպատակայարմար համարեց՝ մի յանձնաժողով ընտրել, որ գործակալ վարդապետի նախագահութեամբ՝ «հաւաքութեան» եւ անհասարակ գիւղական նշանադրութեան եւ հարսանքի վերաբերեալ այլ տգեղ սովորութիւններն ու շուրջ ծախսերը արմատախիլ անելու եւ չափաւորելու համար՝ մանրամասն ծրագիր եւ պարտադիր կանոններ կազմէ եւ ներկայացնէ հետեւեալ քահանայական ժողովին։

Յանձնաժողովի անհրաժեշտ ընտրվեցին Սող. աւ. քահ. Բարսեղեան, Արիստ. քահ. Դիրքաբեան, Մարտ. քահ. Աբովեան, ուսուց. Հմ. Սիմէօնեան եւ Հմ. Տէր-Նիսի։

Եւ մնացած բոլորին հրաժեշտ տուէք։ Ամեն ինչ դուք կարող էք կրցնել, բայց ոչ այն, ինչ որ դուք վաշխել եւ ճանաչել էք։ «Այնպէս՝ ինչպէս եւ ձեզ ճանաչում եմ այս ժողովի իրանց փորձառութեան վրա՝ շատ կարեւոր դիտողութիւններ արին զբաղեցնող հարցի մասին։ Հարկաւոր էր, ուրեմն, մտածել չարիքը արմատախիլ անելու ձեւի եւ եղանակի մասին։ Համարեալ բոլորը մի եւ նոյն կարծիքի էին, թէ գործի աղողութիւնը ամբողջովին կախված է հէնց իրանցից, գիւղական քահանաներից։ Ապա կարողացվեց ու ընկնել Կարգալի գիւղի Մարտիրոս քահանայ Աբովեանի եւ Կարապետ քահանայ Ղազարեանի կողմած մի նախագիծը այդ հարցի առիթով, որից յետոյ ժողովը նպատակայարմար համարեց՝ մի յանձնաժողով ընտրել, որ գործակալ վարդապետի նախագահութեամբ՝ «հաւաքութեան» եւ անհասարակ գիւղական նշանադրութեան եւ հարսանքի վերաբերեալ այլ տգեղ սովորութիւններն ու շուրջ ծախսերը արմատախիլ անելու եւ չափաւորելու համար՝ մանրամասն ծրագիր եւ պարտադիր կանոններ կազմէ եւ ներկայացնէ հետեւեալ քահանայական ժողովին։

«Մի սիրուն նշանաբան է՝ «Կեանքից վեր

Գրիգորեան։ Հետեւեալ ժողովը նշանակվեց թարգմանչաց տոմարի Բացի դրանից՝ վճովեց, որ մինչեւ այդ օրը քահանաները իրանց ժողովրդի մէջ արձարծեն «գլխագին» տգեղ սովորութիւնը վերացնելու հարցը, ժողովրդի համաձայնութիւնն առնեն եւ պատրաստակամութիւն արտայայտող համաձայնութիւն առնեն ժողովի ժամանակ թուացիկ կերպով խօսեց նաեւ քահանաների անտեսական գրութեան, հասարակական գիւղի, ընթերցանութեան ինքնակրթութեան վերաբերմամբ եւ այլն. սակայն այդ հարցերը յետագիւցին ուրիշ ժողովներին։

Ժողովից յետոյ ուսուցիչներ Ա. Տէր-Գրիգորեան եւ Հ. Սիմէօնեան մոզական լապտերով պատկերներ ցոյց տուին ներկայ եղող քահանաներին, մանրամասն բացատրութիւններ տալով նրանց առիթով։ Պատկերները վերցրված էին հին եւ նոր կտակարանից, պատմութիւնից եւ մատենադարանից ու ֆիզիքական աշխարհագրութիւնից, այն է՝ ընտելեան երեւոյթներ եւ տեսարաններ, ընտանեկան պատմութիւնից եւ այլն։ Այդ բանը շատ հետաքրքրեց եւ զբաղեցրեց քահանաներին, որոնք համարեալ բոլորն էլ առաջին անգամն էին տեսնում մոզական պատկերներ։ Գիշերվայ ժամը 1-ին քահանաները ցըրվեցին։

Մինչեւ երկրորդ ժողովը գիւղերից շարունակ նորանոր գրտուր առաջարկութիւններ եւ համաձայնութիւններ էին ստացվում «հաւաքութեան» վերացնելու առիթով։ Ընտրված յանձնաժողովը ընտրեց գրաւոր նիւթերն ու դիտողութիւնները եւ տեղական պայմանները աչքի առաջ ունենալով՝ մշակեց մանրամասն ծրագիր եւ կանոններ։

Երկրորդ ժողովը կայացաւ յուլիսի 3-ին եւ 4-ին։ Այդ ժողովում յանձնաժողովի մշակած կանոններին նախագիծը կարողացվեց, մանրամասն ընկնել եւ թերեւ փոփոխութիւններին ներարկվելուց յետոյ՝ ընդունվեց բոլոր ժողովականների կողմից։

Այդ նախագիծը առանձին պատգամաւորութեան միջոցով պէտք է ներկայացնել վեհափառ կաթողիկոսին, որի սանկցիան ստանալուց յետոյ՝ պէտք է տպագրվի, բաժանվի գաւառի բոլոր գիւղերում եւ ապա պէտք է պարտադիր լինի գիւղացիներին համար։ Ի հարկէ, դժուար է դարձաւ սովորութիւնը միանգամայն արմատախիլ անել, բայց եթէ այսպէս շարունակվի եւ գիւղական քահանաները անկեղծօրէն կուեն այդ խորիքի դէմ, մի քանի տարեց յետոյ հազար տեսակ չարիքների պատճառ դարձող «գլխագին» ընդմիջառ աւանդութիւնների շարքը կանցնէ։

Սալլիւմեան

ՆԱՄԱԿ ՎԵՐԻՆ-ԱՅՈՒՆԻՍԻՑ

Յունիսի 30-ին

Յունիսի 28-ին տգիտութեան զոհ գնաց Տաւակերտ (Վերին-Ագուլիսից մօտ 4 վերստ հեռու) գիւղի բնակիչ Թադէոս Մէլիքեան։ Բը-ժկվելու նպատակով՝ արին են թողնում նրանից, հիւանդը շատ թույլ լինելով՝ մի քանի օր միայն կարողանում է ապրել այս օպերացիայից յետոյ։ Հանգուցեալը մի բարի, հեզ եւ առաջին մարդ էր։

Կանգնելու Այս դարձուածքը իւրացրել են ամենքը, որոնք վախենում են կեանքից եւ ամենայն ջանասիրութեամբ սպրդում են նրա հոսանքից։ Բայց իսկապէս կեանքից վեր կանգնել չէ նպատակում այս վերջին արձամարհներ, այլ ընդունել եւ սիրել այդ իր ամբողջ բարձրութեամբ եւ խորութեամբ, զգալ նրա հաճոյքը եւ զգուշանքը—եւ ոչ թէ սեփական ցանկութիւնների աստիճանացոյցով չափել աշխարհային իրերը։ Քանի ձեր սիրտը չէ կարծրացել եւ սառել, քանի դուք չէք վարժվել լոյսը եւ խաւարը միատեսակ դիտողութեամբ ըմբռնել—երբեք ընդունակ չէք լինի սիրել կեանքը։ Եւ քանի բարին եւ չարը, գեղեցիկը եւ տգեղը, մեծ եւ փոքրը, ձեզ չէ թուում իրեն մի բան—դուք անկարող էք ճանաչել ձեզ չընթացող մարդկանց։

«Դուք կամենում էք բանաստեղծ լինել։ Որովհետեւ բանաստեղծները մի փոքրիկ ընդունակութիւն ունեն թափանցելու մարդկային գործողութիւնների ներսը, անասունը իրեն անասուն, յիմարը իրեն յիմար նկարագրել—այդ պատճառով կարծում էք թէ՝ դուք էլ հասկանում էք մարդկանց։ Բայց եւ այնպէս կեանքի ամեն մի դէպք ձեզ մի առեղծված կը թուի, եթէ անգամ ինքնաբերական կեանքից այդ դէպքերին։ Եւ անա ձեր ամբողջ հոգեբանութիւնը օղբ կը ցնդի, որովհետեւ դուք դեռ

Տարբերակաբար, առաջին եւ վերջին դէպքէ, երբ այսօրինակ բժշկութեամբ մի արտաքին մեղանում գրկվում է հօրից, երբ փրկելի զաւակից, ամուսնուց։ Այս րօպէլ էլ Քաղաքիկ (Տաւակերտից մօտ 3 վերստ հեռու) գիւղում հիւանդ տնջում է մի երիտասարդ տղայ, շնորհիւ դալլաքի վերջին բժշկութեան։ Այս պատճառով, հարկաւոր լուրջ ուշադրութեան առնել այս խնդիրը։

Ժողովները հազադիւտ զէպերում, բայց նաեւ գիտեն, թէ ուսրց, որքան եւ ինչպէս կարելի է արին առնել։ Բացի այդ, եթէ անբաժան նրանք ձեռք են առնում հարկաւոր միջոցներով գիտելու, որ կան հիւանդութիւններ, որոնց յաղթող գլխաւոր ֆակտորն է հէնց արինն է։ Գերմանացի դիտակական Բիլներ կարծիքով, արեան այսպիսի յատկութիւնը աւելի գտնվում է նրա շիճուկի մէջ, քան հիւսն մարմինների, որոնց նա «այեւքսին» նունը տուեց։ Եւ այն կենդանիները, ասում է Բիլները, որոնց արեան շիճուկը ունի առաջինները, նրանք, այսպէս ասած, «բնութաբան» են, այսինքն անմատչելի վարակիչ հիւանդութիւնների համար։ Ըստ Բիլներին, նոյնպէս ըստ Միչիկովի, «այեւքսիններ» արտադրելիցիաներն (արեան սպիտակ գնդակներ են) իսկ Պէյթֆերի ասելով, որ պնդում է Միչիկովի, բացի «այեւքսիններից», բակտերիաների դէմ մարտնչելու համար, կան եւ մարմիններ, որոնց գերմանացի Պէյթֆերը կամարմին—anticorps անունն է տալիս։

Սակայն մեր նպատակը չէ թելել այստեղ նազան թէօրիաներ ոչ «Մշակի» էջերը թող տան այդ եւ ոչ էլ մեր դալլաքների եւ գիւղացու գիւղերը արին։ Մեր միայն ուզում է յիշել, թէ որքան կարեւոր է մարդուն արին եւ մտածել, թէ ինչպէս անենք, որ այդ կիսատու հեղուկը մարդիկ չը կորցնեն յիմար բար։

Չենք կարող գիւղացուն առել, թէ դու պատահաւ բժշկի դիմիր. շատ որ խօսես, կա ձեռն ամբողջ փող չունեն, որ բժիշկ հրաւիրես։ Սխալ կը լինի, եթէ ասենք, որ մեր գիւղական իւրեքսնայն նախանձելի դրութեան մէջ է. բայց նրանցից շատերը կան, որոնք առ ճնշվելով՝ բժշկի օգնութեան կարող են դիմել։ Նրանք այնքան քիչ նշանակութիւն տալիս վերջիններ, որ մի քանի բուրբի օրինակներ են աւելորդ շոտյութիւն։ Առաջ այդպիսի հիւանդի մի տէր, դալլաքի թշուառ զոհին հողին յանձնելու համար, չի խնայի 60-60 բուրբի։

Իսկ հակառակորդ հարեւանին վնասելու համար՝ որքան կամենաս։ Այդպէս էլ ուրիշ հանգամանքներում։

Այո, չենք կարող ստիպել գիւղացուն, նա, հարկաւոր զէպերում, դիմէ բժշկի եւ դալլաքի. բայց միթէ այդ չէ կարելի անել վերջինս վերաբերութեամբ, որ նա անպարտաւոր չը թափէ մարդկանց տրեւել, արին զամ անէ, թուլացնէ ամբողջ սերունդներ իր կեղտոտ, ժանգոտած նշտարով վարակելով պատճառ չը դառնայ բազմաթիւ թշուառների։ Դալլաքի յանգնութիւնը այն աստիճանով

այն աստիճանի չէք հասել ձեզ ճանաչող ուր մնաց ուրիշներին։

Էրնատ.—«Եւրոպական եմ այդ բոլորի մին, որ դուք հազարեցեք ինձ։ Բայց ես կը զենայի էլ մի բան իմանալ։

Օտարականը.—Այսինքն։

Էրնատ.—Ով էք դուք ինքներդ, որ կարող էք այդպէս խօսել։

Օտարականը.—Այդ ես արդէն կարող եմ ձեզ յայտնել։ Ես մի ոչինչ եմ—մի թափափու կան, որ անցնում է աշխարհով եւ ոչինչ չէ ունի։ Ինչ չէ նախնուս։ Ես ոչ յոյսեր, ոչ զրկներ եւ ոչ միտաբան ունեմ։ Ես սիրում եմ մարդկանց—եւ լաւերին եւ վատերին եւ լռեցիկին եւ յիմարներին—եւ եթէ մէկին ռայել կարող եմ՝ կը ծառայեմ հաճոյքով։ Եթէ դեռ վաթսուս տարի էլ ապրեմ—ոչ մի ինձ ճանձնարացած չեմ զգայ։ Բայց ես ցանկանում եմ ձեզ, որ դուք էլ մի օր այնպէս լաւ դաւոր լինէք, ինչպէս ես եմ եւ շարունակ էլ։

Գերմ. Թարգմ. Վ.

համար, որ նա, նոյն իսկ հակառակ բռնիքի
պատճառով, չառնաճառ արհեստ է առնում, հա-
մարձակ է հիւանդի տիրոջ, որ այդ անհրա-
ժեշտ է բժշկելը գտնում է, որ այս ինչ դէպ-
քում արհեստ առնելը միանգամայն անտեղի է
եւ աշխատում է հիւանդի ոյծերը կազդուրե-
նելով բուժել նրան. իսկ խելօք սափորիչը, ընդ-
միջում այս վայրենի սովորութեան դէմ... Թող
բժիշկներ Արծրունի եւ Բուշուղեան, ու-
րաքան իրանց նուիրել են բժշկութիւնը ժողովու-
րդի մէջ տարածելու գործին, բարձրացնեն ի-
րանց հեղինակաւոր ձայնը, բարձրանան հրա-
տարակից, բողոքեն այս վայրենի, տմարդի
սովորութեան դէմ եթէ 100 հոգուց 5-ը հետե-
ւեն ճշմարիտ խօսքին, դարձեալ միջկարգական է
Ճանակերտցի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԻՆԸ

Ներկայումս Թիֆլիսի նահանգական վարչու-
թիւնը հաւաքում է տեղեկութիւններ նահան-
գում գոյութիւն ունեցող բոլոր հին չինու-
թիւնների եւ հնութեան յիշատակարանների
մասին, նոյնպէս եւ նորագոյն ժամանակի յի-
շատակարանների մասին, որոնք կառուցված են
Բարբաբազին եւ այլ անձանց պատիւի կամ զա-
նազան անցքերի յիշատակին: Այդ տեղեկու-
թիւնները պէտք է ներկայացվեն ներքին գոր-
ծերի մինիստրութեանը:

Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան վերջին
նիստում որոշվեց 1905—1906 թվերի համար
քաղաքային ձայնաւորների ընտրութիւնները
կատարել «Թիֆլիսի ժողովարանի» չինութեան
մէջ:

Սեզ հասած տեղեկութիւններից երեւում է,
որ տափարակներում հունձը ընդհանրապէս ա-
նող է եղել: Լեռնային տեղերում եղանակի չու-
րութեան պատճառով հացարդուները կարող են
վաճառել, սակայն վերջին օրերս շատ տեղե-
րում եկան անձրեւներ:

Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութիւ-
նը ստացել է վերջին ժամանակները մի քանի
տեղերից հաց, թէ որտեղից կարելի է ձեռք
բերել ազնիւ տեսակի խոզեր: Մեր երկրի մի
քանի մասերը մեծ յարմարութիւն ունեն խո-
զապահութեան համար եւ եթէ հոգ տանեն
արդիւնաւէտ կերպով կազմակերպելու գիւղա-
տնտեսութեան այդ ճիւղը, կարող են լաւ ե-
կամուտներ ստանալ: Ազնիւ տեսակի խոզեր
ներկայումս կան Փոթարքայի Բորժոմի կա-
ռուածքում, Գ. Շարինանցի, Յ. Մելիք-Բախ-
տամանցի, Ի. Չիչինաձի եւ մի քանի ուրիշ
անձանց տնտեսութիւնների մէջ:

Յուլիսի 9-ին, երեքշաբթի, զուտայի դաշին-
քում տեղի ունեցաւ արհեստաւորների ընդհա-
նուր ժողովը, արհեստաւորների աւագ Մ. Բա-
ֆայիլովի նախագահութեամբ: Այդ ժողովը, նա-
հանապետի առաջարկութեան համաձայն, իր
միջից ընտրեց մի վերատուգող յանձնաժողով
12 հոգուց՝ ընկեր համար արհեստաւորների
վարչութեան գործերը եւ դրամական հաշիւ-
տուութիւնը այն ժամանակամիջոցում, երբ ար-
հեստաւորների աւագ էր Կ. Սերօբեանցը:

Կովկասի կառավարչապետի դիւանատունը,
«Հոս. Օճոթ» լրագրի խօսքով, յայտնեց Բա-
զուի յայտնի վաճառական Թադիւլին, որպէս
մասնագէտ քարեգործական ընկերութիւն
կազմելու նախաձեռնողին Բազում, որ Բազ-
ում մասնագէտների բարեգործական ընկե-
րութիւն հիմնել թոյլատրելի չէ եւ նրա միջ-
նորութիւնը անհետեւանք է թողնված:

Ինչպէս յայտնի է, անթիւ հեռագրի հնարող
Մարկոնի այժմ Ռուսաստանում է «Россы»
Եւն. լրագիրը հաղորդում է, որ յուլիսի 4-ին
Մարկոնի հեռու տարածութեան վրա հեռագ-
րելու հետաքրքիր փորձեր կատարեց Բանակ-
ցութիւնները կատարվում էին Կիւստաւադում
գտնվող խաղաղական Կարլ Ալեքսանդր Նաւի եւ
անթիւ հեռագրի կապարանի միջեւ: Անգլիայում
փորձերը կատարելուպէս աջողվեցին: Հետեւան-
քը փառաւոր էր:

ԿԱՐՍԻՑ մեզ գրում են. «Յուլիսի 6-ին, շա-
բաթ երեկոյան, քաղաքային ամարանոցին ժո-
ղովարանի դահլիճում հայ թատերասէրներ
խաղացին Ֆելիքս Ֆելիպպի 3 գործողութեանը
«Շոտ Շանապար» զրաման, որը շատ փառաւոր

անցաւ թէ խաղի եւ թէ ներթափանի կողմից:
Յատկապէս այդ ներկայացման համար Կաղա-
ւանից հրաւիրված էր բժ. Կաճկաճեանը Բիւ-
լաուի դերը խաղալու, որը սիրալիր կերպով
լանձն էր առել սիրողների խնդրեր եւ ահպին
նեղութիւններ քաշելով եկել: Կարա Յարգելի
բժիշկը շատ փայլուն եւ աղող կերպով կա-
տարեց իր դերը, մանաւանդ այն տեսարանում,
երբ տիկ. Վեդեկինը յայտնում է նրան, որ իր
որդի էգոնն է գողացել այն 20,000 մարկը, որի
համար երեք տարի բանտարկութեան էր դա-
տաւարտվել ինքը Բիւլաուն: Կաճկաճեան բժիշկ
խաղը պաշտպանում էին սիրողները իրանց
լաւ եւ ոգեւորված դերակատարութեամբ: զԷՐ-
խաւոր դերերից աղող կատարեցին նաեւ տիկ.
Նոհրատեանը եւ օր. Ղազարեանը: Ի պատիւ
սիրողների պէտք է ասել, որ նրանք ամեն կերպ
աշխատել էին հասարակութեանը՝ բաւարարու-
թիւն տալ եւ հասնել իրանց նպատակին: Խաղի
ընթացքում հասարակութիւնից շատերը լաց
էին լինում: Եթէ ջանքերին, մանաւանդ վերջին
գործողութիւնից յետոյ, երկար ծափահարու-
թիւններով հասարակութիւնը դուրս էր կան-
չում խաղացողներին եւ ծաղիկներ չարտում
դէպի բեմը: Բոլոր տոմսակիցները համարեն ծախ-
վել էին. գուտ արդիւնք մնացել է մոտաւորա-
պէս 140 ռուբլի, որը սիրողները մտադիր են յա-
կացնել տեղիս գրադարան՝ ընթերցարանին:

ՊԵՆՏԻՓՈՐՄԻՑ մեզ գրում են. «Աւագին
անգամ այստեղ եկողի վրա այս տարվայ ամառը
սթափեցողից տպաւորութիւն է գործում, եւ
բազմաթիւ ու բազմազան հիւանդների առանց
այն էլ տխուր ու մեղաւորձաւ սիրտը լցվում
է մի արտասովոր տրտմութեամբ: Ամենօրեայ
անձրեւ, ամպամած երկինք, խոր-խոր ցիւխեր,
մառախուղներ համարեալ թէ սովորական բաներ
են այս տարի: Այս դեռ ոչինչ, եթէ սրանցից
առաջ եկած անպափ խոնավութիւնը վատ ազ-
դեցութիւն չունենայ այն տիպի հիւանդու-
թիւնների վրա, որոնք նման օրերում աւելի են
աճում, զարգանում: Մի խօսքով, հիւանդների
խառնիճադանձ ամբողջ համարեալ թէ սար-
սափի մէջ է: Յուսահատութեան մէջ է եւ դո-
ւող բուժուողներ, որը, շնորհիւ տիրող վատ
եղանակների, անկարող է ազատ կերպով բնու-
թեան ծոցում յազուրդ տալ իր անսահման
մոլի կրքերին: Սակայն չը կարծեմ, թէ նա
գուրկ է մնում զուարճութիւն ասած բանից:—
հի, փառահեղ չինութիւնների ծածկում դար-
ձեալ նա, կանաչ սեղանի առաջ բազմած՝ ուրախ
ու զուարթ բըրջներ է արձակում, որոնք եւ
իսկոյն խառնվում են դրսում անիւներով շրջող
զբաղըներին «օխ» ու «վախ» հետ եւ խաղ-
նում նրանց անիւների ճրտուցը: Ամառվայ այս
ժամանակ, երբ աշխարհի ամեն մի անկիւնից
խմբվում է այստեղ հիւանդների եւ բժիշկ-
ների բազմութիւնը, անձամբ շատ շատ կը
կարճէ՝ թէ ինքը ընկել է հիւանդների եւ
բժիշկների աշխարհում: Ինչպէս կարծվում է
բժիշկների թիւը հասնում է մոտ 300-ի, իսկ
եկւորները առայժմ 15 հազար են:

ԱՆԱԿԱԿԻՑ մեզ գրում են. «20-րդ դի-
վիզիոն այս տարի ամառային բանակ է դրել
մեր քաղաքի մօտ, որի շնորհիւ առեւտրերը եւ
միապաղաղ կենտրոն մեր քաղաքում մի փոքր
կենդանութիւն է ստացել: Կիրակի օրերը քա-
ղաքային այգում հերթով նուազում են գին-
ւորական օրկեստրները, որոնք բազմաթիւ հա-
սարակութիւն են գրաւում դէպի այգի»:

ԳՐՈՐՈՒ գաւառից հաղորդում են, որ հունձը
առատ է, փոքր ինչ նուազ կը լինի սիմֆոնի-
քերը, որովհետեւ չոր եղանակի պատճառով
սիմֆոնիքը մասամբ մնաւից:

ԳԱՆԱԿԻՑ մեզ գրում են. «Ուշապապ գիւ-
ղացի երկու անձնաւորութիւններ, որոնք շատ
մօտ յարաբերութեան մէջ էին գտնվում թուր-
քաքանի Բաղրամյան թաղից: Երբ քանի կատա-
ծաւոր անձնաւորութիւնների հետ, գաւառիս
մի քանի գիւղերից շարունակ անասուններ էին
գողանում ու բերում յանձնում յիշեալ իրանց
ծանօթներին, ի հարկէ ամենաճշգին գներով:
Իսկ երբ նրանք գալիս էին քաղաք, գիւղերը
խաղաղվում էին, բայց սկսվում էին գանձակե-
ցիների իրարանցումները ու տները ամեն գիշեր
զատարկվում էին: Ներկայումս այդ մութ անձ-
նաւորութիւնները բանտարկված են Ներկայումս
թէ քաղաքում եւ թէ գաւառներում անասունների
զբաղըները գրեթէ չեն պատահում: Անցեալ
քաղաքի քաղաքի Բաղրամյան թաղից ոչ այնքան
հեռու երկու գինված թուրքեր մի փրկեցու-
ծիւթափ են անում եւ ուզում են տանել նրան

մօտակայ ձորը սպանելու համար: Հայր իմա-
նայով իր գլխի գալիքը՝ ամբողջ ուժը հաւաքե-
լով բաց է ընկնում ու փախչում եւ հրաշքով
ազատվում է, ձին եւ միւս իրերը թողնելով
թուրքերի ձեռքին: Գողը բազմապարփ է իսկ
այսօր հայ եւ թուրք անխաղաղների վրա շար-
ձակում են գործում չորս գինված թուրքեր,
հայերից խլում են վեց ջորի, իսկ հայի ընկեր
թուրքերին չեն դիպչում: Հայերը եկել են
իշխանութեանը գանգաւորելու համար:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐԱԿԱՆԱՆԻՑ

Սալմաստ, յուլիսի 1-ին
Անցեալ 1901 թ. սեպտեմբերի 12-ին, Հին-
Քաղաքում (Սալմաստի գաւառ) հիմնվեց «Գ.
Ջանչեան» հասարակական գրադարան-ընթեր-
ցարանը, որի նպատակն է Հին-Քաղաքում գըլ-
խաւորապէս, եւ առհասարակ շրջակայ հայ
գիւղերում ընթերցանութիւնը տարածելուն ոգե-
ներ: Կարճ ժամանակում զգալի առաջադիմու-
թիւն ցոյց տուեց վարչութիւնը, հասցնելով
գրքերի թիւը 577-ի իսկ 6 ամսվայ ընթաց-
քում դրամական մուտք եղաւ 282 դրամ 18
շափ:

Ստացվում են գրադարանում 6 տեսակ հայե-
րէն թերթեր. մինչեւ այժմ ստացված 577
կտոր գրքերն ու տետրակները բաժանվում են
9 լեզուների, բացի հայերէնից. միւս 8 լեզուի
գրքերը եթէ ոչ ներկայումս, գոնէ ապագային
յուսանք օգտակար պիտի լինեն:

Գրադարան յանձնադրեցի թիւը միջկարգական
է: Յոյս կայ, որ աւելի պիտի շատանան յանձնադ-
ներ, երբ գրադարանը ունենայ աւելի նոր ըն-
թերցանութեան օգտակար գրքեր ու ամա-
թերթեր. բայց պէտք է խոստովանել, որ գրա-
դարանի վարչութիւնը դեռ անգործ է սեփա-
կան միջոցներով գրքեր ու ամսաթերթեր բե-
ռել տալու, քանի որ բաժանորդների թիւը
դեռ սակաւ է եւ մուտքը հազիւ բաւական
լինում է գրադարանի առօրեայ ծախսերը հո-
գալու: Եւ իսկ սպէս չէ էլ կարելի տեղացիե-
րին շատ մեղադրել, քանի որ ժողովուրդը նախ
որ աղքատ է եւ երկրորդ՝ միշտ ենթակայ
հարստաւորութեան: Վատ չէր լինի, եթէ պան-
դիտութեան մէջ գտնվող հին-քաղաքացի բա-
րեկամները հաճէին իրանց կարողութեան չափ
ներթափել օգնել գրադարանի առաջադիմու-
թեան: Կը խնդրեմք նմանապէս բարերարներին,
հեղինակներին, որ չը զրանային նպաստել այս
հաստատութեան գրքեր ու պարբերական թեր-
թեր լրելելու: Հարցն հետեւեալն է. Biblio-
thek «G. Tschanschan»:

Salmast. Köhnescheher. (Persien) «Գ. Ջան-
չեան» գրադարանին: Սալմաստ, Հին-քաղաք: Կամ
նոյնիշխանութեան աւելի դիւրութեան տարւոյ
համար՝ առաջարկում ենք ուղարկել պ. Մարգար
Տէր-Ասատուրեանցին Թիֆլիսի Тифлисе. Вла-
заветинская ул. № 108.—նա ապահով կեր-
պով կուղարկի վարչութեան:

Եւ որովհետեւ այժմ Պարսկաստանում երկու
հատ «Գ. Ջանչեան» գրադարան գոյութիւն ու-
նեն, այդ պատճառով խնդրում ենք հասարա-
կութիւնից որ եւ է մի նուիրատուութիւն
անելին որոշ կերպով գրեն թէ Պարսկաստանի
որ «Գ. Ջանչեան» գրադարանի համար են ուղար-
կում—«Հին-քաղաք» (Սալմաստ) կամ «Աւր-
միր» Մենք մեր գրադարանի հիմնադրութիւնից
4 ամիս յետոյ միայն տեղեկացանք, որ Ուր-
միրում էլ «Գ. Ջանչեան» գրադարան հաստատ-
ված է յուլիսին:

Ի դիմաց վարչութեան՝ Մ. Ս. Փիրան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԻՆԸ

—Յուլիսի 23-ին Կ. Պոլսի ուռուցի դե-
պան Ջինսօյի Կ. Պոլսից ճանապարհ ընկաւ
Սեփաստօյ, որտեղից կերթայ Պետերբուրգ:
Դեպքանի բացակայութեան ժամանակ դեպա-
նական գործերը կը կառավարէ դեպապական
խորհրդական Իւ. Շչէրբատով:

—Լրագիրները հետեւեալ մանրամասնու-
թիւններն են հաղորդում Սոյսիւրիի հրաժա-
րական մասին: Առաջին միջնորդը հրաժա-
րան տուեց ոչ քաղաքական շարժապիւններից
զրդված, ոչ էլ այն պատճառով, որ հիւանդ
էր, որովհետեւ Սոյսիւրի իրան այնքան լաւ
է զգում, որ դեռ ամբողջ տարիներ կարող էր
միջնորդութեան պարագլուխի պարտաւորու-
թիւնները կատարել: Նա պարզապէս յոգնած
է եւ կարծում է, որ իրաւունք ունի հանգ-
ստանալու: Նա կամենում է իր ազատ ժամերը
նուիրել բնագիտական-գիտական փորձերին,
որոնք միշտ մեծ գոգաւորութիւն են պատճա-
ռում նրան: Մի ամիս առաջ, ատու է են լրա-
գիրները, Սոյսիւրի ունկնարութիւն ունէր է-

զուարթ թագաւորի մօտ, որի ժամանակ նա
յայտնեց միապետին, թէ ինքը մտադիր է հրա-
ժարական տալ: Հինգ այն ժամանակն էլ վեր-
վեց, որ հրաժարականը միաժամանակ կը հրա-
տարակի թագադրական շնորհների ցուցակի
հետ: Բայց թագաւորի անսպասելի հիւանդու-
թիւնը ստիպեց հրաժարվելու այդ ծրագրից:
Երբ յայտնի եղաւ, որ վտանգն անցել է եւ
թագաւորը կազդուրվում է, Սոյսիւրի կրկին
հարց հարուցեց առաջին միջնորդի պաշտօնը
թողնելու մասին: Անցեալ ուրբաթ օր նա գը-
նաց Բուկինգհամեան պալատը եւ իր հրաժա-
րական խնդրերը յանձնեց թագաւորին, որին
նա համաձայնութիւն տուեց: Իսկոյն պալատից
ծանուցում ուղարկեց Բալֆուրին, որը այդ
րօպէին գտնվում էր համայնքների ժողովում:
Բալֆուր իսկոյն եւ եթ զնաց Չեմբերլէնի
մօտ, որը նրա հետ պատահած դժբաղդութիւ-
նից յետոյ դեռ չէր դուրս գալիս սենեակից:
Չէմբերլէնը ամենաանկեղծ կերպով պաշտպա-
նեց Բալֆուրին, շատ բնական գաւառ, որ ա-
ռաջին միջնորդի պաշտօնը պէտք է անցնէ
նրան, եւ խոստացաւ նրան իր կատարեալ ա-
ջակցութիւնը: Դրանից յետոյ Բալֆուր խոր-
հրդակցեց միջնորդութեան իր միւս ընկեր-
ների հետ եւ երեկոյան ուրբաթ ու առաւո-
տեան շաբաթ նրանցից ստացաւ միաձայն հա-
մաձայնութիւն ընդունել նրան իրանց պարա-
գլուխ: Առանձին նշանակութիւն ունէր Բալ-
ֆուրի համար պաշտպանութեան խոստումը
ազատամիտ-ունիոնիստների պարագլուխ Դե-
վօնչիւրեան զբաղ կողմից, որը առաջին մի
նիստի պաշտօնի թեկնածու էր համարվում:
Երբ վերջինս պարտաստակութիւն յայտնեց
աջակցութիւն ցոյց տալ նոր պրէմիէրին, Բալ-
ֆուր չարաթ օր, կէսօրից յետ մեկ ժամին,
գնաց Բուկինգհամեան պալատը եւ յայտնեց
թագաւորին, որ ընդունում է իրան առաջարկ-
ված առաջին միջնորդի պաշտօնը:

—Կ. Պոլսի ֆրանսիական դեսպան Կոնստան
վերադարձել է Պարիզ: Կոմի միջնորդութեան
հակառակորդները կարծում են, որ այժմ հասել
է ժամանակը, երբ Կոնստան կարող է իր
ձեռքն առնել կառավարութեան գեղը: Մինչդեռ
ինքը Կոնստան ոչ մի բանով ցոյց չէ տալիս,
թէ ցանկութիւն ունի գրաւել միջնորդի կամ
միջնորդ-նախագահի պաշտօնը: Նա յայտնեց
իրան համակրող լրագիրների միջոցով, որ կը
վերադառնայ կրկին Կ. Պոլսի Կոնստանի հետ
միաժամանակ Պարիզ է հասել եւ մի ուրիշ
թեկնածու միջնորդ-նախագահի պաշտօնի հա-
մար, դա ֆրանսիական Հնդկաստանի նախկին գե-
ներալ-նահանգապետ Դուլան է: Սակայն այս
խօսք ու զրոյցները թէ Կոնստանի եւ թէ
Դուլանի մասին առ այժմ գոնէ վաղաժամ են.
Կոմի միջնորդութեան գրութիւնը ընդհակա-
ռակ վերջին ժամանակ լաւից եւս ամրացաւ:
պարզամիտում տարած յոյժութիւնների պատ-
ճառով: Պարիզում, ասենք, շարունակում են
խօսել այն ներքին տարաձայնութիւնների մա-
սին, որոնք կան միջնորդութեան անդամների
մէջ: «Indépendance Belge» լրագրի աշխատա-
կից ժամ Բէրնար, որ միշտ ճիշդ տեղեկու-
թիւններ է ունենում, քիչ առաջ հաղորդել էր իր
լրագրում, որ Կամիլ Պլէրանի միջնորդութիւ-
նից դուրս գալու լուրը անհիմն չէ, բայց եւ
այնպէս միջնորդութեան հակառակորդները դեռ
եւս չեն կարող յոյս ունենալ չուտով տապա-
լիւն նրան, որովհետեւ ձայնակողման բոլոր
կուսակցութիւնները, համարեալ առանց բացա-
րութեան, անիւտիօն պաշտպանութիւն եւ ա-
ջակցութիւն են ցոյց տալիս Կոմի միջնոր-
դութեան:

ՄԵՆԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԲՈՒՍԱՆ ԳՐՈՐՈՒՄԱՎԻԹԻՒՆԻՑ

9 յուլիսի
ԲԱՐՈՒՄ: Երեկ Չափայում հինգ զինաւոր-
ված մարդիկ յարձակվեցին կողոպտելու նպա-
տակով Բալթումի շրջակայքում գնահատելի
մշակութիւններ անող յայտնի գործընկեր Վու-
չինօի վրա իր սեփական կարուածքում, եւ չորս
գնդակներով ծանր վէրքեր հասցրին նրան: Չա-
ղադրծները փախան. որոնքմ են նրանց:

ԲԵՐԼԻՆ: Վախճանիկց յայտնի երեկ պրո-
ֆէսոր Գէրհարդ:

ՀՌՈՄ: Վախճանիկց կարդնալ Լէյօսօվսկի
ՀԱՄԱՌՈՐԳ: «Gamburger Correspondent»
լրագրի տեղեկութիւնները համեմատ, երգերիկ
ընկերութեան աւագ Տրէի պարգեց, որ «Պրի-
մուս» շոգենաւի հետ պատահած դժբաղդու-
թեան ժամանակ անհետացան 96 մարդիկ: Չա-
նապարհորդութեան մասնակցում էին 183 մար-
դիկ՝ ընկերութեան անդամներ եւ հիւրեր:

ԼՕՆՈՆ: Թագաւորի առողջական դրութիւնը
շարունակվում է գոնացողից լինել: Թագաւորը
գիշերը լաւ անցկացրեց, Երեկ նա զբօսանք
կատարեց նաւի տախտակամածի վրա:

ՊԱՐԻԶ: Մասնաւոր դպրոցներում պարգեւ-
ներ բաժանելուց յետոյ, կանանց խումբը գնաց
Ելիսեան պալատը եւ մատուցեց նախաշա-
Լուբէի ամուսնուն մի խնդրագիր՝ քորդ-դաս-
տիարակութիւններին պահպանելու մասին: Տի-
կին Լուբէ պատուիրէ պատմականի, որ
խնդրագիրը կը յանձնվի ներքին գործերի մի-

ներսորին: Ոստիկանութեանը դժուարութեամբ աշտոկէց հետեցնել կանանց պալատից—Լրտ-գիրները հազորդութեան են, որ կը հրատարակվի պապի կոնգրէսը ընկերակցութիւններին վե-րաբերակ օրէնքը իրագործելու վերաբեր-մամբ: Կղերական-պաշտօնականները մտա-դրութիւն ունեն կոնգրէսի հրատարակումից յետոյ ժողովրդական մեծ համաժողով կազմել ամբողջ Թրանսիլանիա:

ՊԵՏՏՐՈՒԱ Բառա եւ Դէլարէյ ճանապարհ-ընկան Եւրոպայ Դէլէտ միացաւ նրանց հետ ճանապարհին: Յայտնի է, թէ որքան ժամա-նակ նրանք կը մնան Եւրոպայում:

ՎԻԵՆԱ Տեղի ունեցաւ Պետերբուրգի աւստրո-ունգարացան զեպան բարձր էրէնտա-լի պատկազրութիւնը կոմսուհի Սեյէնի հետ: Հանդէսին ներկայ էին էրցհերցոգ Ֆրիդրիխ, երկու միւստր-նախագահները եւ ուսանող զեպ-պան Կապիստ զեպանատան պաշտօնականներին հետ:

ՊԵՏՏՐՈՒՐԳ Յուլիսի 8-ին Պետերբուրգի ինտերուտոններ թարձր դասարաններ—153 աշակերտութեան Պետերսօփում էին, ուր Մոն-Պլէշերում Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆեո-դորովնայի ներկայութեամբ նախաձեռնող տղանք: Ժամը 5-ին եկան իրաւագիտական դպրոցի, լիցէի եւ պատերի կորպուսի աշակերտները, որից յետոյ սկսվեցին պարեր:

Օրէնքներ ժողովածուի մէջ տպված են Բարձրագոյն հաստատված կարծիքները ֆոսֆո-րիտ արտահանման մաքսարկը վերացնելու եւ աղանձներին արտահանման արտահանումը ար-գելու մասին:

10 յուլիսի

ՊԵՏՏՐՈՒՐԳ «Правительственный Вест-ник» լրագրում տպված է ուկրա Սենատին այն բանի մասին, թէ զէմսովի եւ քաղաքա-յին գործերին վերաբերող ատենաներին նախա-գական մշտական պաշտօնականները ծառայու-թեան գործերով ուղարկված լինելու ժամանակ ստանում են «պրոզոնի» ասված, օրական եւ ընտանեկանային փողեր պաշտօնների համեմատ:

Չինորական ինտրուդը կաղէտներ կոր-պուսներում սեփական ծախսով սովորել ցան-կացող աշակերտներին համար որոշեց վճար 1902 թվի օգոստոսի 1-ից մինչեւ 1905 թվի օգոստոսի 1-ը բոլոր կաղէտներին կորպուսներին համար, բացի Նիկոլայեւսկուց, 450 ր. տարե-կան:

Մուկէն քաղաքը, Մանջուրիայում, եւ Կա-րայի, Հնդկաստանում, խօլերայի կողմից ան-բարեխաղ են յայտարարվում:

ԲԱՅՈՒ Հանքային ջրերից վերադառնալով, ժամանեց Բուխարայի էմիրը եւ ճանապարհ է ընկնում Բուխարա հինգաբլի:

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԲԱՆԻՍԻՐ
Հրատարակիչներ՝ ԲԱՅՈՒՆԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍՏԱՀԱՅ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱՆԵԱՆ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱԴՈՐ ՀԻՄՆԻԿԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վորոնոյի արձանի հասցէս)
Ա Մ Ե Ն Ո Ր, Բ ա ջ Ի Կ Ի ր ա Կ Ի օ ր Ե ր Ի ց:
Ա Ռ Ս Տ Ե Ն Ե Ր

Բ. Ա. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վերաբու-թեան, վերական (օրֆիլի) և միգրեա. հիւանդ.
Կ. Բ. Գրիկով—12—1 ժ. ականի, քթի և կո-կորդի հ.

Ջ. Բ. Բարանտեան—11—12 ժ. կանանց և երեխայից հիւանդ:

Գ. Ա. Թաւրաւեան—1—1 1/2 ժ. ներքին և ե-րեխայից հ.

Ե Ր Ե Վ Ո Ն Ե Ր

Կ. Բ. Գրիկով—6—7 ժ.
Գ. Ա. Թաւրաւեան—7—8 ժ. ներքին և երեխայից հ.

Բ. Ա. Նաւասարդեան—7 1/2—8 ժ.
Վարը 50 Կ. չքաղերը ձրի համար առանձին:
(Կոնսիլիում) և օպերացիայի համար առանձին:

Օ. Յ. Աւալանիսկի—տանը. ծաղկահատ և բը-ժըղական մարմնամարդ. դիմել 11—1 ժ.

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

Դ Օ Կ Տ Օ Ր

ՎԱՆԱՆ ԵՐԹՐՈՒՆԻ

այս ամսու եւս ընդունում է հիւանդներին հանքային ջրերում (Պետրոգորսկ):

Պալտորսկ, Վերխ. 6. Դ. Սուլտան Կրիմ-Գիրա.
10—10

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Մի անգն, № 3, որ Երկար ժամանակ ծա-ռայել է գանադան ատենաներում եւ ներկա-յում: Ես գտնվում է նի թիվան նեղ վիճակի մէջ, դիմում է բարերարների օգնութեան, յոյս ու-նենալով, որ նրան կարողութիւն կը տրվի ա-պանովութիւն ունենալ մինչեւ նոր պաշտօն գտնելու:

1—3

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ ՎԱՐՁՈՒ-
թիւնը սրանով յայտարարում է, որ նորեկ աշակերտներին ընտելութեանը սկսվելու են օ-գոստոսի 26-ին: Նորեկ աշակերտները պար-տաւոր են ներկայացնել վկայական (իսկական եւ ոչ քաղաքացի) եւ ծաղկի պատուաստման վկայական: Առանց վկայականների նորեկ ա-շակերտները ընտելութեան չեն կենթարկվի:

1—1 Տեսուչ՝ Ս. Բալադեան

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ի

ԹՈՒՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ
սխտեմատական ժողովածուի II մասը (կո-տորակներ)—հայոց թեմական դպրոցների երկ-րորդ դասարանի դասընթացը:

Շուտով լոյս կը տեսնի եւ երրորդ դասարանի դասընթացը:

ԿԱԶՄԵՑ Թ. ՉՈՀՐԵԱՆՆՑ

Վաճառվում է Կենտրոնական գրադաճառ-նոցում, Գուտտենբերգ գրախանութում եւ հե-ղինակի մօտ՝ Ներսիսեան դպրոցում:

2—2

Բ Ժ Ի Ե Կ

Բ. ՕՀԱՆԵԱՆ
ՇՈՒՇՈՒՄ

Յուլիսի 1-ից ընդունում է աչքի հիւանդու-թիւններ ունեցողներին, ամեն օր:

2—5

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ի

Լ Ե Օ

ՅՈՎԱԾ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԱՐԼՈՒԹԵԱՆ

Կենտրոնական-պատմական ճեմարան
Չորս պատկերով (Յովսէփ կաթ. Արղութեան, Կայսրուհի Նիկտերինա II, իշխան Գ. Պոտեոմ-կին, կոմս Յովհաննէս Լազարեան):

Գինն է 60 ԿՕՊԵԿ

Մտնվում է «Մշակի» իմպրատանը: Հաս-ցէն. Тифлисе, редакция газ. «Мшак».

Վ Ի Ե Ն Ն Ա

ԲԺ. Պ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

տալիս է խորհուրդներ և ուղեկցում է հիւանդներին դէպի մասնագէտները եւ պրոֆեսորները:

Հասցէ՝ Dr P. Afrikian, Wien, 8 Dorot- heergasse, III stock.
(2. հ.) 13—60

Վարձով է տրվում Կարախանովի տանը

Մ Ի ԲՆԱԿԱՐԱՆ

որ բաղկացած է 4 սենեակից, խոհանոցից եւ ունի նկուղ ու ջուր: Մալայա-Օրբելեանովսկա-րա փողոց, № 9.

3—3

ՅՈՎԱՆ. ԵՐԱՄԵԱՆՑԻ

հրատարակութեամբ լոյս են տեսել հետեւեալ պատկերազարդ գրքայինքը՝

- 1) «Բէօյնսուն», կազմ. Ե. Թոփչեանց—10 Կ.
- 2) «Մանկէր» » » » 7 »
- 3) «Ետրոպ Մաշտոց», կազմ. Ե. Թ.— 5 »
- 4) «Մանակ Պարթեւ» » » » 5 »
- 5) «Հառուպտման» » » » 15 »

Շուտով լոյս են տեսնելու՝

- 1) «Երսէն», 2) «Գօգօր», 3) «Չորաստոր»:

Գրադաճառական զրոյցներ՝

- 1) «Ընտրութիւն կաթնատուներին», կազմեց Գ. Մեծառուբեան:
- Դիմել՝ 1) Ս. Петербургъ. Ив. М. Ара- мянцу, Ямская, 3. 2) Тифлисе. С. В. Абрамянцу, Серг. К-ра Арамянца. 3) Баку. Товарищество «Прометеусъ», Красновод- ская ул., д. Амировыхъ.

2—5

Թիֆլիսի Քաղաքային Վարչութիւնը

յայտնում է ի գիտութիւն ընդհանուր, որ Թիֆլիս քաղաքի III-դ փողատութեան նոր աւա- օրիգացիները արդէն պատրաստված են եւ Կրէդիտային Մասի Դիւանատան առանձին գաղութեան հիման վրա, Գաղաքային Վարչութիւնը կը տայ հին տեսակի օրիգացիներին խարէն ոչ այլապէս, բայց եթէ ժամանակաւոր անդորրագրեր ներկայացնելուց յետոյ:

Այդ պատճառով այդ փողատութեան օրիգացիներն ունեցողները հրաւիրվում են շտա- ներկայացնելու այդպիսի օրիգացիները, որի փոխարէն նրանց կը տրվին ժամանակաւոր օրիգացիներ մինչեւ նոր օրիգացիներին ստանալը Կազմենայա Պալատից:

Նոր տեսակի օրիգացիներն տարւո մասին կը յայտարարվի առանձին:

1—3

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

(1902 թվի փետրվար ամսում ուղարկվածի փոխարէն)

1) Բարձրագոյն հրամայի հիման վրա, որ տրված է 1901 թվի մայիսի 21-ին, արգելվում Երսորդութիւն Կուր դետի հովտի հետեւեալ արքունական հողերում՝ Թաքլայի կղզիները, Արիւսան-Աղալի, Գրիտոնեւութեան վերականգնման, Շիւեյու, Սալաւու, Շամալայի, Զագալի, Դալարի, Սամուխի, Մինգեչաուրի, Արեւի, Դիլի եւ Մուղանի:

2) Որոշողութիւնը մասնաւոր կալուածատիրական հողերում, գրադաճառական կանոն- թեան 165-դ օրդ. ամբ. համաձայն, թոյլատրվում է կալուածատիրոջ գրաւոր թոյլտու- թեամբ, որ մշտապէս պէտք է գտնվի Երսորդի մօտ եւ առաջադրվի պաշտօնեային ըստ յօ- ներկայ յայտարարութեան:

3) Եթէ առաջին պահանջով ցոյց չը տրվի մասնաւոր կալուածատիրոջ կողմից տրվի- թոյլտուութեան թուղթը, կամ Երսորդութիւն կատարվի առանց թոյլտուութեան, մեղաւոր- կենթարկվին օրինական պատասխանատուութեան (պատժական օրինաբարի հայտ. դատ. յօդ. համաձայն):

4) Այս կանոնների ձեռք կատարման հսկողութիւնը յանձնված է ընդհանուր եւ երկաթ- դրական ժանդարմներին, ոստիկանութեան եւ անտառապահական պաշտօնականներին, անտա- րոյներին, նրանց օգնականներին, արքունական հողերի վերահսկիչներին, գրադական պաշտո- կան անձանց, անտառապահական եւ գրադական պահապաններին:

1—

Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրախանութիւնը

Վ ա ճ ա ո Վ ու մ ե ն

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ, Վերջալոյսի ձայներ, տպված Գահրէեւում, 1901 թ. դ. 1 ր.
ԱԲԵՂԵԱՆ Մ., Հայոց ժողովրդի հաւատը (գերմաներէն), Լայպցիգ, 1899 թ. դ. 1 ր. 20 Կ.
» ընտանեկան ատենաները Մովսէս Նորենացու պատմութեան հիման վրա (գերմաներէն եւ ռուսերէն), Վաղարշապատ, 1901 թ. դ. 1 ր. 50 Կ.
Շ. ԱՐԱԳՎԻՍՊՈՒԼԻ, Դժբաղդ Թաթոս, կամ իսկ ջամին այդ միջոցին մոնչում, հառաչում է օտարում էր (հոգեբանական էտիկ), Թարգմ. ուսերէնից Աւետիք Բա- սուլեանց, Թիֆլիս, 1902 թ. 7 Կ.
ՇԻԼԼԵՐ, Աւագաներ, գերմ. բնագրից ամբիփեց Ս. Թաւայեանց, Բագու, 1902 թ. դ. 15 Կ.
ՇԵՐԵՆԵ Գ., Սրբաւայրեր, տեղագրութիւն Վանայ նահանգի եկեղեցեաց, վանօրէից եւ սուլմարանաց, Թիֆլիս, 1902 թ. դ. 40 Կ.
ԳԱՐԻԻԼԵԱՆՑ Մ., Զգացմունքներ, Շուշի, 1901 թ. դ. 70 Կ.
Դիմել՝ Вь Тифлисе, вь Центральную Книжную Торговлю. (հ.) 5—5

Տպագրվում է եւ մինչեւ յուլիսի վերջը լոյս կը տեսնէ

Լ Ե Օ

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

Մանրամասն կենսագրութիւն, լուսարձակ գրական-պատմական տեսութիւններով. Երկու հատոր, մօտ 650 էրես, բաղաժախ (25-ից անկի) պատկերներով (Նազարեանց եւ Նրա մանկակիցները, «Խախախալի» գրաւոր աշխատակիցները, Նազարեանցի ֆակտիվիւն, գերեզմանը, Երսորդութիւնը, խմբագրատունը):
Մինչեւ տպագրութեան վերջնալը բացվում է ԲԱՏԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Բաժանորդագրին է 1 ԲՈՒՐԻ, իսկ ճանապարհածախսով 1 ԲՈՒՐԻ 35 ԿՕՊԵԿ.
Լոյս տեսնելուց յետոյ գինը կը բարձրացնվի:

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՏՈՐԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ ԵՒ ԲԱՏԱՆՎՈՒՄ Է ԲԱՏԱՆՈՐԴԱՅԻՆՆԵՐԻՆ

Վերադիր վճարով բաժանորդագրութիւն չէ ընդունվում:
Բաժանորդագրութիւնը Թիֆլիսում ընդունվում է «Մշակի» իմպրատանը եւ «Գու- տենբերգ» գրախանութներում: ԲԱՏԱՆՈՐԴԱՅԻՆՆԵՐԻՆ առանց ճանապարհածախսի բաժանորդագրութիւն ընդունվում է Սամսոն Յարութիւնեանի գրախանութիւնում: Միւս քաղաքներից դիմում Թիֆլիս. Редакция «Мшак».

7—10

Ձինանսների նախարարութեան իրաւասութեան տակ գտնվող

ՀԱՇՈՒՍԱՅԻՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ՆԻԿՈՂԱՅՈՑՈՍ ԱՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

Հեղինակ Աւետարական, գործարանական եւ նախարարութեան հաշուապահու- թեան ձեռնարկի, որ ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից ըն- դունված է իբրեւ օժանդակ ձեռնարկ աւետարական դպրոցներում:

ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է

Երկու սեռի անձանց՝ գործնական ձեռով հաշուապահութիւն 4 ամսում, պատա- խանատութեամբ, եւ հարկաւոր դէպքում՝ յանձնարարականով:

ՊԱՐԱՊՈՒՆԻ ԱՌԱՊԱՆԵՐՆԵՐ Ն

- 1) Իտալական կրկնակի հաշուապահութիւն արդիւնագործութեան բոլոր ձեւերի վերաբերեալ, նաեւ նախարարութեան եւ նախարարական հաշուապահութիւն:
 - 2) Աւետարական թուարանութիւն:
 - 3) Աւետարական թղթակցութիւն:
 - 4) Մուրհակային եւ աւետարական օրէնքներ:
 - 5) Վարկադրութիւն եւ ուղղումն ամենապատ ձեռագրի:
- Հնդկանութիւն ամեն օր Պարապուսները սկսվում են 1902 թվի Ս Ե պ տ ե մ ր թի 15-ից պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ձայն յետոյ՝ 60 րուրի վճարով ամբողջ դասընթացի համար:
- Դասընթացը աւարտողներին տրվում է, ֆինանսների նախարարութեան թոյլա- տրված ծրագրի համաձայն, վկայագիր:
- Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնա- գրին Թիֆլիսում, Николаевская ул. № 46, ամենայն օր Մրագիր ուղարկվում է ձրի վերելում յիշված ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրախանութներում: Օտարալեզուները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պատի ծախս վճարելու: Գինն է 3 ր. 50 Կոպէկ:

(Կ. Ե. հ. 2.) 4—35